

INTERNATIONALE TRENDS IN HET (OVERHEIDS)TOEZICHT

VOORAF

Wij beginnen met de boodschap dat wij helemaal niets nieuws gaan melden. En dat terwijl we toch echt ons best hebben gedaan om nieuwe trends op het gebied van overheidstoezicht te vinden. Dat is geruststellend maar ook zorgwekkend. Geruststellend omdat de toezichtssector behoorlijk stabiel is, zorgwekkend omdat je ook zou kunnen denken dat het toezicht zich in een vicieuze cirkel beweegt. Op beide valt wel het één en ander af te dingen, dus voor wie blijft hangen hebben we nog best wat nieuwtjes te melden.

Waar komt onze kennis vandaan? We hebben de afgelopen maanden ons door meters papier heen gewerkt, alle belangrijke literatuur tot ons genomen, maar vooral met heel veel deskundigen gesproken (zie bijlage). Eigenlijk iedereen die er toe doet op het gebied van toezicht en handhaving in binnenland en buitenland.

Wij zijn geen experts. Wij hebben in enkele maanden een brede analyse gemaakt van de internationale trends in het toezicht. De reikwijdte en diepgang is daarom beperkt. Wij hebben opgetekend wat deskundigen vinden van overheidstoezicht en de trends die zij daarin signaleren. Opgemerkt moet ook worden dat iedere trend tegenkrachten en tegenargumenten kent. Waar mogelijk hebben wij die vermeld bij de trends. Het overzicht dat wij hebben gemaakt, wordt in zijn algemeenheid gedeeld door al onze gesprekspartners. Doelstelling van dit document is om richting te geven en een debat over de toekomst van het overheidstoezicht te voeren.

We hebben gekeken naar internationale trends, hetgeen betekent dat nationale ontwikkelingen, zoals de oprichting van regionale uitvoeringsdiensten, buiten beschouwing blijven.

Vooroordelen over toezicht en toezichthouders

Laten we beginnen met een vrolijke noot. Naast alle nuttige gesprekken hebben we ook – eigenlijk terloops – de vooroordelen over toezichthouders geïnventariseerd, die we graag met jullie delen:

- ❑ Inspecties werken inefficiënt
- ❑ Toezichthouders werken langs elkaar heen
- ❑ Administratieve rompslomp
- ❑ Toezichthouders zijn van de regeltjes
- ❑ Als het op papier maar klopt
- ❑ Hebben niet door waar ze toezicht op houden
- ❑ Kennen de markt niet van binnenuit
- ❑ Beschermen gevestigde belangen
- ❑ Te weinig toezicht op het systeem, te veel op details, individuen
- ❑ Onderschatting van risico's
- ❑ Teveel vertrouwen in ondernemingen
- ❑ Lopen lijstjes af (afvinktoezicht)

- ❑ Belemmeren creativiteit en marktwerking
- ❑ Kosten van toezicht te hoog
- ❑ Toezicht is niet streng genoeg; te soft
- ❑ Teveel gedogen, te lage straffen
- ❑ Doortastendheid niet groot
- ❑ De goeden worden gepakt, de slecht gaan vrijuit
- ❑ Bonnenquota gaat ten koste van echte werk
- ❑ Private toezichthouder veel beter (deskundigheid, efficiëntie, najagen)
- ❑ Onvoldoende kennis van zaken

En – voor de balans - de (voor)oordelen van de toezichthouder zelf.

- ❏ Er zijn teveel regels te handhaven en te weinig menskracht en middelen om dat te doen
- ❏ Toezicht is een (politiek) ongewenst kindje en wordt onterecht beschouwd als een 'noodzakelijk kwaad'.
- ❏ We willen wel handhaven, maar mogen dat niet meer. Alles moet met de zachte hand
- ❏ Als toezichthouder moet je meer en meer verantwoorden wat je toegevoegde waarde is
- ❏ Gebeurt er een incident, dan heeft de toezichthouder het gedaan
- ❏ De ondertoezichtgestelde moet worden behandeld als een klant, maar is dat helemaal niet
- ❏ Hoezo toezicht vanuit vertrouwen? Een toezichthouder moet juist

- ❏ werken vanuit een nuchter en gezond wantrouwen, anders kan die zijn werk niet goed doen.
- ❏ Systeem- en stelseltoezicht komen voort uit tijd en kennisgebrek
- ❏ Het signaleren en optreden tegen een probleem, levert meer nariigheid dan waardering op.
- ❏ Beleid houdt nauwelijks rekening met de uitvoerbaarheid van regelgeving en als toezichthouder mag je dat oplossen.
- ❏ De inspectie maakt keer op keer een efficiency slag, maar wordt meer en meer afgerekend op effectiviteit en hoe maak je dat in vredesnaam inzichtelijk.

Waarom is toezicht dan toch nodig?

Er wordt veel geklaagd over toezicht. Maar regels worden niet vanzelf nageleefd, althans, niet door iedereen. En dat kan grote gevolgen hebben. De volgende beelden illustreren dat:

Wat is toezicht?

Voordat we ingaan op de trends die wij hebben gevonden in ons onderzoek, willen we nog even stilstaan bij wat we onder toezicht verstaan en hoe de omgeving van het toezicht eruit ziet.

De meest gangbare definitie van toezicht is: "het verzamelen van informatie over de vraag of een handeling of zaak voldoet aan de daaraan gestelde eisen, het zich daarna vormen van een oordeel daarover en het eventueel naar aanleiding daarvan interveniëren." Deze definitie omvat dus ook de handhaving.

In zijn algemeenheid wordt als belangrijkste rol van toezicht het ondervangen van marktfalen beschouwd. Daar waar maatschappelijke belangen kunnen worden geschaad door de markt, stelt de regelgever beperkingen, en zorgt de toezichthouder ervoor dat deze worden gehandhaafd.

Toezicht kan daarbij een aantal doelen dienen: 1) ondersteuning van de ministeriele/publieke verantwoordelijkheid, 2) het bereiken van beoogde maatschappelijk gewenste effecten, 3) het voldoen aan minimum kwaliteitseisen, 4) beperken van risico's en 5) het voorkomen van bedrog en concurrentievervalsing (normoverschrijding).

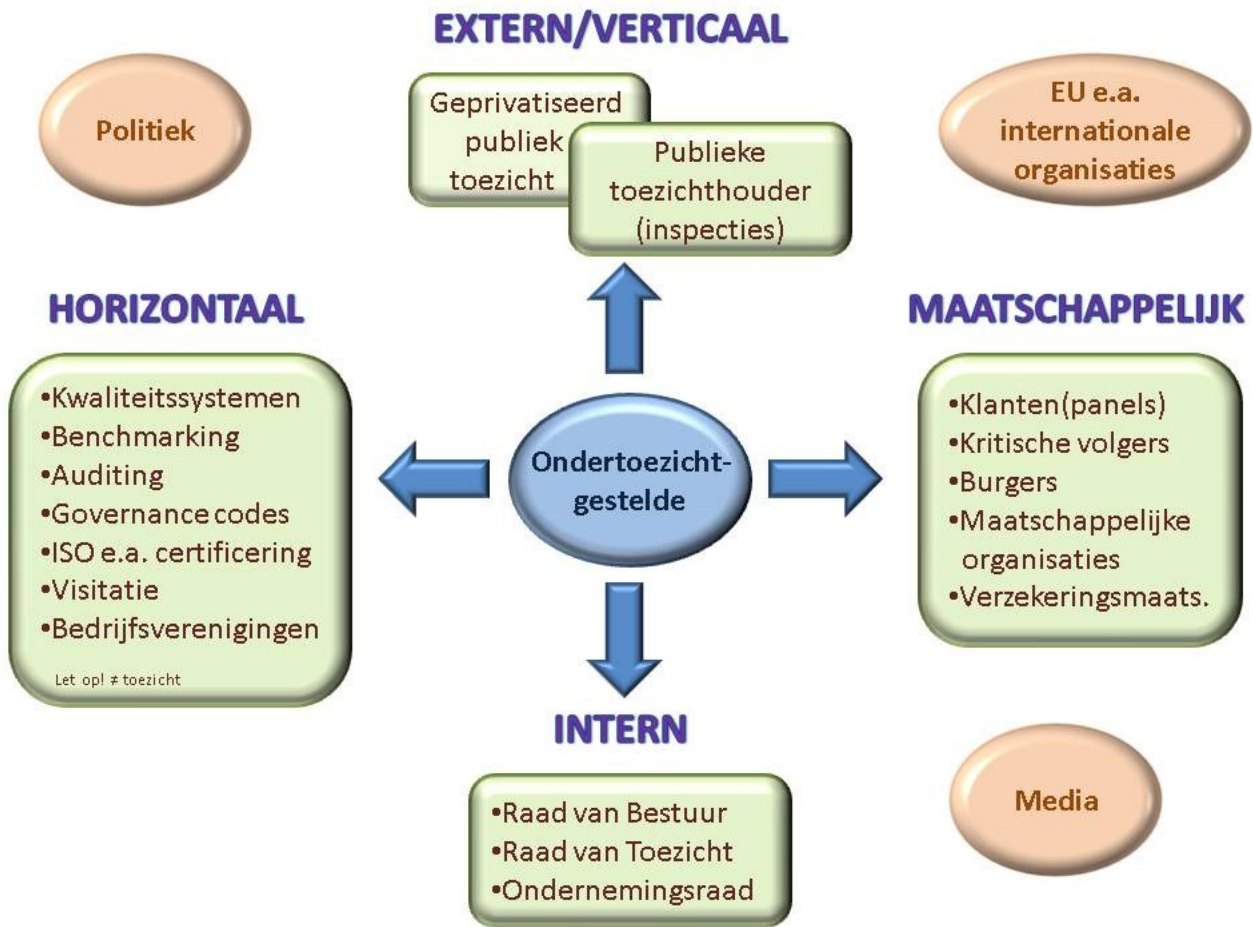
Interveniëren kan op vele verschillende manieren. Wij onderscheiden een drietal handavingsprikkel: 1) het verstrekken van kennis (voorlichting), 2) het aanreiken van hulp (compliance assistance) of 3) het toepassen van dwang.

Ontwikkelingen in het toezicht worden sterk beïnvloed door incidenten. Naar aanleiding van crises wordt overgegaan tot nieuwe (striktere) regelgeving en nieuwe aangescherpte vormen van toezicht. Of het nu gaat om BSE, vallende balkons, frauderende corporatiedirecteuren of de kredietcrisis, allen veroorzaken ze nieuwe regulering en toezicht. De keerzijde is dat wanneer incidenten een tijdlang uitblijven, vrij snel op het toezicht wordt beknibbeld.

Waar staat overheidstoezicht?

Overheidstoezicht is één onderdeel in een breder palet aan checks en balances. Het is goed om dat bredere palet in beeld te hebben. Te onderscheiden zijn verticale verantwoordingslijnen (publieke toezichthouders), horizontale prikkels tot presteren (kwaliteitssystemen als ISO, benchmarking auditing e.d.), maatschappelijke prikkels (klanten, volgers, maatschappelijke organisaties) en intern toezicht (raad van bestuur, raad van toezicht, ondernemingsraad).

Hoewel soms gedacht, zijn dat geen communicerende vaten. Iedere toezichtsvorm dient immers een ander doel. Verticaal toezicht dient het maatschappelijk belang, horizontaal toezicht dient de efficiency en het 'schoon' houden van de sector/branche, maatschappelijk toezicht is gericht op het directe eigenbelang, terwijl het interne toezicht dient om de onderneming op koers te houden en winstmaximalisatie / aandeelhouderswaarde te borgen.

DE INTERNATIONALE TRENDS

Inleiding

Als iets ons duidelijk is geworden, dan is het dat (het beeld van) toezicht sterk bepaald wordt door de tijdgeest. Als een soort pendule slingeren de voorkeursstijlen voor toezicht en handhaving door de jaren heen van het ene uiterste naar het andere. De pendule slingert in de huidige tijdgeest naar meer striktere regelgeving, meer repressie en afschrikking, meer 'policing' en meer overheid. Dit ten koste van respectievelijk performance based normen, preventie en vertrouwen op compliance, de adviserende en consulterende rol van toezichthouders en het overlaten aan de markt. Het is goed te beseffen dat deze slinger over enkele jaren (misschien over een decennium) alweer de andere kant op kan gaan.

Daarbij is het toezicht erg context en incident gevoelig. De ontwikkelingen in het toezicht en de voorkeursstrategieën van toezichthouders verschillen erg per sector, ook in tempo. Daarbij leidt ieder incident welhaast automatisch tot de inzet van nieuwe toezichtinstrumenten (vergelijk de bodyscan op Schiphol).

Op een hoger abstractieniveau zijn er desalniettemin een viertal internationale trends te onderscheiden, waar in beginsel iedere toezichthouder de komende jaren mee te maken zal krijgen.

TREND 1: INTERNATIONALISERING

- ❑ Harmonisatie regelgeving en toezicht
- ❑ Internationale regelgeving
- ❑ Level playing field
- ❑ Internationale markten en handel
- ❑ Internationale compatibiliteit
- ❑ Europeanisering
- ❑ Mondialisering
- ❑ Schaalvergroting

- ❑ Deskundigheid
- ❑ Efficiency
- ❑ Toename van Soft control door EU en grote mogelijkheden
- ❑ Grensoverschrijdende internethandel, wie houdt daar toezicht op?
- ❑ Complexiteit productieketen

In alle opzichten is er sprake van een internationalisering van het toezicht, voornamelijk binnen Europa, maar ook mondiaal. Regelgeving wordt meer en meer geharmoniseerd, toezichthouders creëren internationale netwerken, werken grensoverschrijdend samen en stemmen hun werkzaamheden op elkaar af.

Bedrijvigheid en productieprocessen mondialiseren waardoor nationaal toezicht niet langer toereikend zal zijn. Landen *en* (internationaal opererende) bedrijven en bedrijfstakken eisen over en weer een level playing field, hetgeen ook betekent dat de toezichtspraktijk binnen Europa en de wereld meer gelijk zal worden getrokken. Landen waar toezicht (gemiddeld) achterblijft, moeten hun been bijtrekken en koplopers zullen wellicht een stapje terug moeten doen.

Ook het tweedelijnstoezicht vanuit Europa op de handhaving en toezicht op EU-voorschriften door de lidstaten zal in de komende jaren worden geïntensiveerd. Wel wordt in twijfel getrokken of lidstaten hun autonomie op talloze terreinen snel zullen opgeven. Het toezicht van EU-instituten zal onvermijdelijk materieel toenemen (ook wel soft control genoemd), terwijl het dus de vraag blijft in hoeverre dat leidt tot formele nieuwe toezichtsinstituten op Europees niveau. Ook andere internationale organisaties krijgen onder grote politieke druk grip op nationale regelgeving en toezicht (zie bijvoorbeeld de druk van Amerika om bank- en creditcardgegevens inzichtelijk te maken teneinde belastingfraude en de financiering van terrorisme tegen te gaan).

Toch zijn er talloze Europese en Internationale eerstelijnstoezichthouders. Denk aan Europees toezicht op de visserij, geneesmiddelen, voedselkwaliteit, luchtvaart en marktwerking. Dit aantal zal zich gestaag uitbreiden.

Bij in toenemende mate complexe bedrijfsprocessen is het vrijwel onmogelijk om op nationaal niveau voldoende deskundigheid te krijgen en te behouden. Toezichthouders zijn genoodzaakt die kennis (denk aan kernenergie, complexe chemie, gas- en oliewinning, luchtvaart) op internationaal niveau te organiseren en in te huren. Het ontbreken van voldoende 'echte' (technische) deskundigheid bij toezichthouders wordt door velen als probleem beschouwd. Ook hier kan internationalisering (deels) een oplossing bieden.

Tegenkrachten zijn er ook. Zo zijn individuele landen gebaat bij grip op het eigen toezichtsapparaat. Soepel toezicht heeft immers effect op de aantrekkelijkheid van een land voor het bedrijfsleven en de concurrentiepositie ten opzichte van omliggende landen. Echter, dit lijkt een achterhoedegevecht die de trend slechts kan vertragen maar niet stoppen.

TREND 1: Meer internationale samenwerking en kennisuitwisseling en het ontstaan van Europese en internationale toezichthouders die niet alleen tweedelijnstoezicht op nationale toezichthouders zullen houden, maar ook eerstelijnstoezichtstaken zullen overnemen.

TREND 2: MEER REGULERING EN MEER TOEZICHT

- ⊞ Nieuwe balans markt-overheid
- ⊞ Meer toezicht
- ⊞ Nieuwe balans tussen bestuursrechtelijk en strafrechtelijk toezicht
- ⊞ Meer systeemtoezicht

- ⊞ Meer toezicht obv risicoanalyses
- ⊞ Zelfregulering, auditing, benchmarking en certificering blijft
- ⊞ Maar ook groei van andere 'prikkelers tot presteren' zoals keurmerken en zelfevaluaties.

Alhoewel wereldwijd al jaren gesproken wordt over deregulering, efficiënter toezicht en beperking van de toezichtslast, laat de werkelijkheid zien dat regulering en toezicht alleen

maar toeneemt. Onze gesprekspartners verwachten unaniem dat 'slimme' regulering en toezicht in omvang en kwaliteit zal blijven toenemen. Daarbij is ook een grotere rol weggelegd voor private partijen die publiekrechtelijk toezicht houden. Een trend die in landen als Canada en Australië in het bouwtoezicht al sterk is ontwikkeld.

Wat de kredietcrisis – en ook andere incidenten zoals de bouwfraude – duidelijk maken, is dat effectief toezicht essentieel is. In een complexere samenleving, kan het toezicht moeizaam aan de consument of de samenleving als geheel worden overgelaten. Daarbij heeft de burger een afnemend vertrouwen in maatschappelijke instituties en grote ondernemingen. De samenleving accepteert steeds minder tegenspoed of risico en zij verwacht dat dit door technologische ontwikkelingen of door overheidsingrijpen wordt ingeperkt. Daarom blijft er een noodzaak voor professionele toezichthouders, zowel in de private sector als in de vorm van overheidstoezicht.

In tegenstelling tot wat vaak wordt gedacht, hebben veel ondernemingen meestal meer baat dan last van regelgeving (terwijl ze in het openbaar het tegengestelde roepen). In eerste instantie zal een beroepsgroep of bedrijfstak met horizontale instrumenten pogen standaarden en een level playing field te creëren, maar wanneer door globalisering en anonimisering zelfregulering wordt ondergraven (bijvoorbeeld door zogenoemde free-riders of one-shooters), wordt de roep om overheidsregulering steeds groter. Overheidsregelgeving houdt daarbij vaak nieuwkomers op de markt op afstand en zorgt voor gelijke concurrentieverhoudingen tussen bestaande spelers.

Over systeemtoezicht wordt veel gesproken. Er zijn nogal wat critici, maar ook vele voorstanders van systeemtoezicht te vinden. Beide groepen verwachten dat deze vorm van toezicht een grote vlucht zal nemen. Overigens maken wij daar in Nederland ten opzichte van omliggende landen al veel gebruik van. Systeemtoezicht kan (om diverse redenen) direct toezicht overigens niet vervangen. Velen waarschuwen ervoor dat systeemtoezicht niet zonder direct toezicht kan. Ook het gebruik van risico-analyses en responsive regulation neemt toe.

In dit kader valt te vermelden dat strafrechtelijk toezicht aan terrein zal winnen. Daarbij zijn omliggende landen weinig gewend aan de wisselwerking tussen bestuurlijk- en strafrechtelijk toezicht zoals dat in Nederland wordt toegepast. Dat impliceert een grotere focus op criminalisering en repressie en minder op preventie.

Een andere trend is het belang van de toepassing van nieuwe technologieën, kennismanagement en informatieverwerking. Het toezichtswerk digitaliseert in hoge mate. Daarbij zal meer en meer gebruik worden gemaakt van informatie bij private ondernemingen (denk aan telecom, internet, bankgegevens). Ondernemingen zullen vaker verplicht gaan worden actief gegevens te verzamelen en deze (digitaal) ter beschikking te stellen aan een toezichthouder.

Ook bij deze trend gelden tegenkrachten, zoals de niet aflatende discussies over toezichtslasten, administratieve lastendruk, efficiency en taakstellingen. Desalniettemin zal dit de groei van de omvang van de verschillende vormen van toezicht niet kunnen stuiten.

TREND 2: Zowel overheidsregulering en -toezicht als andere prikkels tot presteren (het interne, horizontale en maatschappelijke toezicht) zullen de komende jaren in belang en omvang toenemen.

TREND 3: VERANDERENDE VERHOUDINGEN

- ❏ Toenemend informatieniveau burgers/consumenten
- ❏ Toenemende transparantie
- ❏ Organisatiegraad consumenten hoger
- ❏ Belangenmakelaars en -verenigingen
- ❏ Imago en reputatiebelangen
- ❏ belanghebbendenraden/klantenspanels (al dan niet wettelijk verankerd)

- ❏ Gebruik van consumenten door toezichthouders (opta, consumentenautoriteit)
- ❏ Concurrentie met burgers als toezichthouder
- ❏ Nieuwe technologieën verhogen organisatievermogen
- ❏ Positie raden van toezicht steeds belangrijker

Op pagina 4 hebben we in een schema de verschillende vormen van toezicht in beeld gebracht. Al die vormen groeien de komende jaren, hetgeen ook betekent dat een nieuw evenwicht zal moeten worden gevonden.

Het interne toezicht krijgt een steeds belangrijkere plek. We hebben het dan over de positie en professionalisering van het interne bestuur van organisaties en daarbij in het bijzonder de raden van toezicht. Waar dat tot voor kort een erebaantje was waaraan je eens in de twee maanden een avond besteedde, nemen deze raden hun taak steeds serieuzer. Let wel dat zij toezicht houden op de realisatie van de doelstellingen van de organisatie, de bedrijfsvoering en de prestaties. Zij dienen primair het organisatiebelang dat niet altijd gelijk hoeft te lopen met het maatschappelijke belang.

Het horizontale toezicht (wat volgens sommigen zo niet mag heten) neemt eveneens in omvang toe. Dan moet gedacht worden aan de inzet van kwaliteitssystemen zoals onderlinge benchmarking binnen een bedrijfstak, ISO- (en andere) certificering, interne en externe audits en visitaties en de ontwikkeling van beroeps- en governance codes. Soms vanuit interne motieven, maar vaak ook aangespoord door nationale en internationale overheden onder het dreigement van overheidsregulering. Minder vaak zullen deze horizontale toezichtssystemen op zichzelf staan maar zal daar (meer dan voorheen) ook (tweedelijns) overheidstoezicht op worden gehouden. Dit als gevolg van de systeemfouten die bij het toezicht op de financiële sector zijn geconstateerd. Overigens wordt nog steeds veelvuldig gewaarschuwd voor de risico's (integriteit, objectiviteit) van deze geprivatiseerde vorm van toezicht.

Het maatschappelijke toezicht heeft een grote vlucht genomen en zal dat naar verwachting blijven doen. Burgers, consumenten en kritische volgers houden om uiteenlopende redenen de handelswijze van ondernemingen (maar ook overheden) kritisch in de gaten. Waar het organiseren van verzet vroeger kostbaar en ingewikkeld was, is dat met de enorme groei van internet een eitje geworden. Belangenmakelaars hebben daarvan zelfs hun beroep gemaakt. Ook de toegang tot informatie en de media zijn flink toegenomen. Imago en reputatiebelangen van grote ondernemingen maken dat deze (gelegenheids)initiatieven veel invloed hebben. Ook de aanpassing in het consumentenrecht (verdrag van Aarhus) geeft consumenten een rechtsmiddel in handen door een bredere toegang tot de rechter. In Amerika heeft het consumentenrecht al menig fabrikant tot wijzigingen in producten en productieprocessen gedwongen. Bedrijven trekken zich ook steeds meer aan van belangenverenigingen (VEH, VEB, Consumentenbond, Milieuverenigingen) en gaan met hen in overleg om procedures te vermijden. Tot slot blijft ook de rol van rating-agencies (voor de waardering van aandelen en obligaties) en verzekeringsmaatschappijen onverminderd groot en hebben zij grote

invloed op het gedrag van ondernemingen. Burgers en belangengroeperingen gebruiken deze instanties om ondernemingen onder druk te zetten.

Met zestien miljoen toezichthouders in Nederland hebben de rijksinspecties er een hoop bondgenoten bij waarvan ze intensiever gebruik zullen gaan maken, maar ook een concurrent waarop de werkzaamheden moeten worden afgestemd.

Tot slot het verticale toezicht. Daarvan is de algemene verwachting dat die eveneens in omvang zal toenemen en dat daarbinnen het systeemtoezicht een nog prominentere plek zal krijgen. In dat verband wordt aandacht gevraagd voor vormen van uitbesteding van publiek toezicht, waarbij private ondernemingen de rol van de publieke toezichthouder (deels) overnemen. Dit is in landen als Australië en Canada al common practice. In Amerika is een duidelijke trend waarneembaar van 'multiple oversight' waarbij meerdere toezichthouders hetzelfde werkveld beslaan en dus dubbel toezicht houden.

TREND 3: Met name de ontwikkelingen in het horizontale en maatschappelijke toezicht heeft gevolgen voor de positiebepaling van het overheidstoezicht. Enerzijds zullen het op onderdelen concurrenten van elkaar worden, anderzijds zullen ze meer gebruik van elkaar gaan maken en elkaar versterken.

TREND 4: TOEZICHTHOUDER ONDER TOEZICHT

- ❏ Kosten – baten van toezicht
- ❏ Bij incident wordt toezichthouder aangekeken (aansprakelijkheid)
- ❏ Vele (economische) belangen
- ❏ Meer efficiency en transparantie gewenst
- ❏ Nut van toezicht bewijzen

- ❏ Spanning tussen toezicht en beleid
- ❏ Je doet het nooit goed
- ❏ Het ene toezicht is het andere niet
- ❏ Ontvlechting van taken (bijv. NMA, DNB) niet regelgever en toezichthouder ineen

De voorgaande drie trends zouden tot de gedachte kunnen leiden dat toezichthouders de komende jaren op rozen zitten. Als dat al zo zou zijn, dan hebben die rozen wel pijnlijke doornen. Want evenzeer dat het toezicht een groeiende sector is, blijft datzelfde toezicht in een negatief daglicht staan en moet deze zijn bestaansrecht en meerwaarde keer op keer aantonen.

Om te beginnen. Zodra een incident zich voordoet, wordt niet alleen naar 'de dader' gekeken, maar vrijwel direct daarna naar de toezichthouder die kennelijk onvoldoende toezicht heeft gehouden. Ook al garandeert toezicht niet dat er nooit iets fout kan gaan, de beschreven reflex is (ook politiek) zeer sterk. Daarbij speelt de aansprakelijkheidsvraag steeds meer een rol. Niet alleen bij de 'dader' wordt schade geclaimd, maar ook de toezichthouder wordt meer dan eens aansprakelijk gesteld voor onvoldoende uitgeoefend toezicht. Er worden thans nog weinig claims toegewezen, maar de ontwikkeling wijst erop dat het belang hiervan steeds meer toeneemt.

Ook als er zich geen incidenten voordoen heeft de toezichthouder het lastig. Waar is toezicht immers goed voor als alles prima verloopt? Vanuit de politiek wordt daarom

gemakkelijk beknipt op de taken en omvang van toezichthouders. Zeker als die de economische bedrijvigheid in de weg lijkt te staan.

Toezichthouders worden gedwongen om meer transparantie en openbaarheid in hun werkzaamheden en in hun onderzoeksresultaten te betrachten. Dat hebben ze nodig om hun taak en effectiviteit te 'bewijzen'. Dan gaat het er niet om dat toezichthouders hun output beschrijven, maar de outcome van hun werkzaamheden in termen van het bereiken van maatschappelijke doelen (minder illegale giflozingen, een schonere lucht, minder doden, minder maatschappelijke kosten). Voor een toezichthouder is het dus belangrijk om scherp in beeld te hebben welke maatschappelijke doelen zij nastreeft en daar ook de prestaties aan afmeet.

Maar transparantie en openbaarheid is ook een uitermate adequaat instrument om ondernemingen tot compliance te dwingen. Door slechte beoordelingen krijgen ondernemingen geen leningen meer van banken of ondervinden ze imagoschade. Ook een directe link met het openbaar ministerie en heldere afspraken over wat wel en niet vervolgd zal worden maakt het toezicht effectiever ("the big stick" in toezichtsland). Toch blijkt dat in de praktijk nog weerbarstig. Zo maken inspecties geen jaarbericht meer en ook de politiek toont weinig interesse meer in toezicht anders dan in de lasten daarvan.

TREND 4: Toezichthouders zullen hun activiteiten transparanter maken en meer openheid geven over onderzoeksresultaten. Daarbij wordt onder politieke en maatschappelijke druk gezocht naar mogelijkheden om het maatschappelijk en economisch nut van het toezicht inzichtelijk te maken.

De uitdagingen voor de toezichthouders

- ☒ Weet en laat zien waar je voor staat. Formuleer je beoogde maatschappelijke outcome
- ☒ Betracht meer transparantie en openheid in je toezicht en rapportage
- ☒ Maak de (maatschappelijke) baten van je toezicht en handhaving inzichtelijk

- ☒ Investeer in internationale samenwerking
- ☒ Besteed veel aandacht aan het krijgen en behouden van (technische) deskundigheid, zonodig op bovennationaal niveau

- ☒ Benut de burger, consumenten en maatschappelijke organisaties daar waar dat kan

Ministerie van VROM/WWI
CSK – januari 2010

Luc Mutsaers
Marjolein Louwerse - van Eck

BIJLAGEN

Gespreks- en mailpartners:

Julia Black, Londen School of Economics (UK)
John Braithwaite, Australian National University, Canberra (Australië)
Arthur Docters van Leeuwen, NSOB
Judith van Erp, Erasmus universiteit
Philip Eijlander, Universiteit van Tilburg
Jan Koen van Gorkom, Inspectie Verkeer en Waterstaat
Jeroen van der Heijden, Technische Universiteit Delft
Viktor Heitkamp, VROM-inspectie
Jan de Jong, Staatstoezicht op de Mijnen
Jules Kneepkens, European Aviation Safety Agency
Fred Kok, Landelijk overleg milieuhandhaving
Jacqueline Lamé, VROM-inspectie
Jan Meinster, DCMR
Ferdinand Mertens, Technische Universiteit Delft
Cor van Montfort, Algemene rekenkamer/Universiteit van Tilburg
David Moss, Harvard Kennedy Business School (USA)
Annetje Ottow, Universiteit van Utrecht
Harry Paul, VROM-inspectie
Ko de Ridder, Universiteit van Groningen
Ron Segboer, DAITO global security & Asset protection services
Marcel Stigter, DCMR
Malcolm K. Sparrow, Harvard Kennedy School Cambridge (USA)
Jan Teekens, VROM-inspectie
Wim Voermans, Universiteit van Leiden
Rob Velders, Velders-IMC
Esther Versluis, Universiteit van Maastricht
John Vervaele, Universiteit van Utrecht
Olav Welling, VROM-inspectie
Frank Willemsen, WODC, Ministerie van Justitie
Karin van Wingerde, Erasmus universiteit
Heinrich Winter, Universiteit van Groningen

Literatuur:

Adriaanse, P.C., e.a., Implementatie van EU-handhavingsvoorschriften (2008)
Algemene rekenkamer, Bestuur op afstand in beeld (2008)
Algemene rekenkamer, Goed bestuur in uitvoering (2008)
Algemene rekenkamer, Handhaving door rijksinspecties (2001)
Algemene rekenkamer, Kaders voor toezicht en verantwoording (2008)
Algemene rekenkamer, Verantwoording en toezicht bij rechtspersonen met een wettelijke taak (2009)
Algemene rekenkamer, Verbreiding van de publieke verantwoording (2003)
Algemene rekenkamer, Verslagen van raden van toezicht vergeleken (2008)
Algemene rekenkamer, Weloverwogen toezicht (2009)
Ayres, Ian en Braithwaite, John, Responsive regulation (1992) ...uit univ.bibl.rotterdam
Berckel e.a., Toezicht..waarom? Het boldermodel als houvast (2009)
Braithwaite, John, Regulatory capitalisme (2008)
Bunt, van Erp en van Wingerden, Hoe stevig is de piramide van Braithwaite (Tijdschrift voor criminologie, nr. 49, 2007)
Damme, E. van en Eijlander, P., Toezicht op marktwerking (..)
Erp, J. van, Lessen voor toezicht in de 21e eeuw (in justitiële verkenningen, nr. 6, 2008)

Gestel, Rob van en Eijlander, Philip, Domeinconflicten tussen Europees en nationaal toezicht (2006)

Hampton, Philip, Reducing administrative burdens: effective inspection and enforcement (2005)

Impel, The practicability and enforceability checklist (2006)

Inspectieraad, Voortgangsrapport programma vernieuwing toezicht (2009)

Leeuw, Frans en Willemsen, Frank, Toezicht en inspectie: trends, kosten en baten (2006)

Mandelkern, Report on better regulation (2001)

Mertens, F., Toezicht in een polycentrische samenleving (2006)

Mertens, F., De regulerende staat (2009)

Ministerie van BZK, Minder last meer effect, zes principes van goed toezicht (?)

Ministerie van BZK, IPO, VNG, Uitvoeringsplan herziening interbestuurlijk toezicht (2009)

Ministerie van Justitie, De tafel van elf (2006) www.it11.nl

Moss, David en Cisternino, John, New perspectives on regulation (2009)

Ridder, J. de, Een goede raad voor toezicht (2004)

Sparrow, Malcolm, The character of harms (2008) ...uit univ.bibl.delft

Sparrow, Malcolm, The regulatory craft (2000) ...uit bibl.prov.N-Brabant

Thaler, Richard en Sunstein, Cass, Nudge (2008) ...uit univ.bibl.wageningen

Tyler, Tom. R., Why do people obey the law? (2006)

Veldkamp e.a., Onderzoeksrapport veranderend toezicht, over de maat der dingen (2007)

Versluis, Esther, Enforcement Matters, enforcement and compliance of european directives in four member states (2003)

Voermans, Wim, De communautarisering van toezicht en handhaving (2005)

VRM-Inspectie, Internationaal Koers Document (2005)

WRR, Bewijzen van goede dienstverlening (2004)